

Тетяна Іванівна Дяченко,

учителька початкових класів,
спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії,
Радомишльський ліцей № 1 імені Т. Г. Шевченка,
м. Радомишль, Житомирська область, Україна

 <https://orcid.org/0009-0004-9665-4398>

Наталія Анатоліївна Мейлах,

учителька англійської мови,
спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії,
«учитель-методист»,
Радомишльський ліцей № 1 імені Т. Г. Шевченка,
м. Радомишль, Житомирська область, Україна

 <https://orcid.org/0000-0002-3229-5873>

УДК 37.016:502/504

DOI: [https://doi.org/10.32405/2309-3935-2023-4\(91\)-105-108](https://doi.org/10.32405/2309-3935-2023-4(91)-105-108)

**ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ЗДОРОВОГО
СПОСОРУ ЖИТТЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ:
матеріали для уроків**

Анотація.

У пропонованій увазі статті подано матеріали для уроків з навчального посібника, розробленого авторами публікації. Посібник є збіркою цікавих практичних завдань для всебічного формування екологічної грамотності та здорового способу життя як однієї з ключових компетентностей навчання та виховання особистості молодшого школяра. Екологічне виховання здійснюється на всіх етапах формування особистості, на кожному ставиться певна мета, завдання, добирається відповідна методика з огляду на вікові особливості.

Автори статті мають на меті поділитися досвідом і практичними напрацюваннями, які колеги – вчителі початкових класів зможуть використати на уроках рідної мови, математики, образотворчого мистецтва та англійської мови з метою всебічного формування екологічної грамотності та здорового способу життя як однієї з ключових компетентностей навчання та виховання особистості молодшого школяра. Рекомендовано для використання учителями під час підготовки та проведення уроків з української мови, математики, образотворчого мистецтва, англійської мови для учнів 1–4 класів.

Ключові слова: екологічна грамотність; здоровий спосіб; екологічна культура; ключові компетентності.

Учитель може розвивати екологічну грамотність дітей під час поточних уроків чи виховних годин, тематичних чи урочистих заходів, виконуючи різноманітні екологічні проєкти. Однак шкільні дисципліни мають різні можливості для формування цієї компетентності. Так, навчальний матеріал предметів природничого циклу більше, ніж дисциплін суспільно-гуманітарного профілю, пов'язаний із довкіллям і здоров'ям. Такі дисципліни як біологія, географія, фізика, хімія, екологія, основи здоров'я та фізична культура навіть тематично дуже близькі до проблем, безпосередньо пов'язаних з екологічною грамот-

ністю і здоровим життям. Тож і формувати їх на таких уроках значно легше.

Однак розвивати цю важливу компетентність у школярів можна під час будь-яких уроків. Головне – виокремити найбільш перспективні теми та визначити правильний підхід до презентації навчального матеріалу.

Які форми роботи обрати? Автори пропонують безліч дієвих інструментів, які можна застосувати для формування ключових компетентностей учнів. Як свідчить досвід, найефективнішими під час формування екологічної грамотності та здорового життя будуть такі:

- розв’язування екологічних ребусів, загадок і кросвордів;
- підготовка та презентація проєктів на екологічну тематику;
- робота з візуальними матеріалами (фото, мовиторами, відеофільмами, ментальними картами тощо);
- підготовка тематичного оформлення класу;
- проведення еколого-краєзнавчих екскурсій та акцій.

Подані матеріали можуть бути корисними для використання учителями під час підготовки та проведення уроків з української мови, математики, образотворчого мистецтва, англійської мови для учнів 1–4 класів.

Матеріали до уроків англійської мови

Цікаві завдання та вправи з англійської мови для формування почуття любові до природи починаються в учнів ще з 1 класу і продовжується до завершення навчання. Разом з учнями вивчаємо назви тварин поєднуючи їх із назвами букв англійського алфавіту. Тваринки допомагають дітям не лише запам’ятати букви та звуки, а також вивчати кольори, опановувати запитальні структури: *What is this? What color is the frog (log, fox, box, bee, tree)? Where is the frog (fox, bee, hare, cat, snail, butterfly)?*

Exercise 1: Sing a song, draw the picture, colour it as in the song.

A green frog is on the log, on the log, on the log.

A green frog is on the log, on the brown log.

Exercise 2. Use the picture of your pet and describe it like this:

Pushok is white and black. Its body is white but its tail is black.

It has got two ears and two eyes. Its eyes are green.

It has got a nose and a mouth. It has got four legs.

Exercise 3. Do you know what animal it is? Try to guess.

1. It has got a big body, long tail and big teeth. It is orange, black and white. It eats meat. It hunts different animals. It can run very quickly and can swim. It lives in Asia. (*a tiger*)

2. It is not big. It is very nice and clever. Its coat is red and warm. It has got a beautiful bushy tail. It lives in the forest and field. Many people think that it likes to eat hares, but it is not so. It likes to eat small animals, birds and chicks. (*a fox*)

Тема: “Our Planet the Earth”. Проєктна діяльність учнів 4 класу, що спрямована на формування екологічної компетентності молодших школярів

Учні четвертого класу збагачують свої знання про світ природи на уроках англійської мови завдяки вивченню тем “The World of Nature” та “Our Planet the Earth”.

Exercise 4. The pupils are divided into three groups. Each group will choose the name of the part of the Earth (Arctic, desert, tropical forest). Each group will work on a project. They have to make a poster with the name of the place they are, describe the weather of the place, the animals and birds they see in the place, the clothes they are wearing. Answer the question: what you need to survive in the place you are.

Фотоколаж. Учні 4 класу зі своїми проєктами

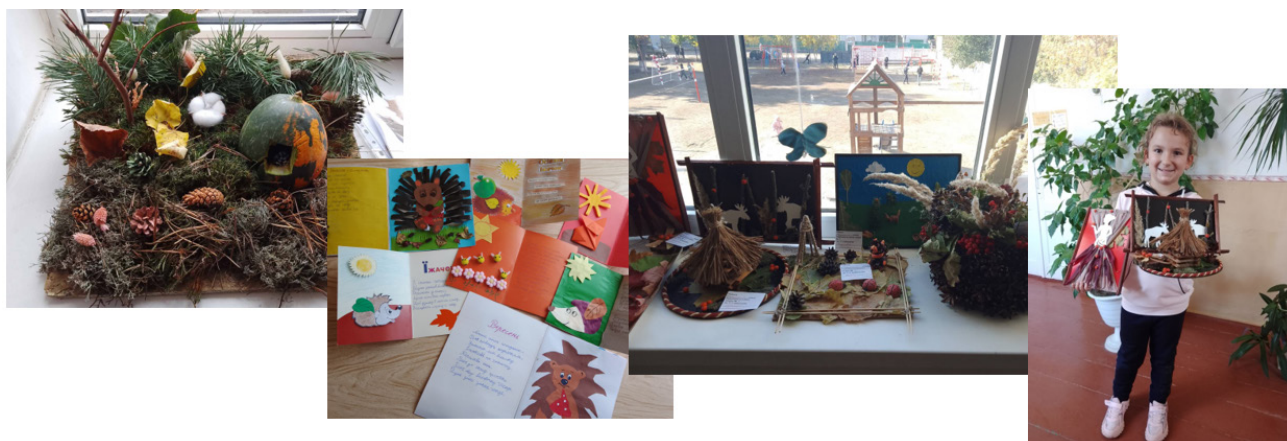
Матеріали до уроків образотворчого мистецтва

На уроках образотворчого мистецтва можна проводити тематичні бесіди та роботу в групах, парах, у ході яких діти більш поглиблено розуміють значення природи і господарської діяльності людини, усвідомлюють необхідність збереження тваринного та рослинного світу нашої планети. Пропонований матеріал значно підвищить мотиваційну діяльність, буде спри-

яти розвитку образного мислення та вихованню бережливого ставлення до природи.

Тема: «Дарунки осені». Виконання композиції «Дарунки осені»

Учитель: – Осіння пора – це справжній подарунок природи, таке розмаїття фарб не зустрінеш більше в жодну пору року. Так приємно спостерігати за тим, як змінюють свій колір листочки, якою щедрою та багатою стає осінь.

Фотоколаж. Учнівські доробки «Дарунки осені»

Тема: «У майстерні скульптора». Ліплення тварин, створення колективної композиції «Веселий зоопарк»

Учитель: – У сучасному метушливому світі, серед цивілізації, що віддаляє нас від природи, іноді так хочеться відчутти себе частинкою живого світу. Саме для цього існують різні заповідники, ботанічні сади і, звісно ж, – зоопарки.

Зоопарк (зоологічний парк) – це територія, спеціально створена людиною, з будівлями і обладнанням для утримання, збереження, розмноження зникаючих видів та публічного показу тварин.

В Україні є багато зоопарків. Найбільші з них: Миколаївський зоопарк, «Лімпопо» Львівської області, зоопарк в Одесі, «Екзоленд» в Києві.

Фотоколаж. Доробки учнів з пластиліну «Веселий зоопарк»

Матеріали до уроків української мови

Використовуючи тексти про тварин Червоної книги України та цікаві відомості про інших представників тваринного світу на уроках української мови можна писати зорові, слухові, вибіркові диктанти, твори, складати розповіді, давати тексти для списування з певними завданнями: визначити частини мови, види речень, головні і другорядні члени речення; працювати над лексичним значенням слів; розбирати окремі слова за будовою та робити їх звуко-буквений аналіз.

Таким чином, працюючи з текстом, що містить екологічну інформацію, діти повторюють і розширюють свої знання про об'єкти природи, умови їхнього життя, ланцюги живлення між ними.

Приклади текстів, що можуть використовуватись на уроках.

«Устриця їстівна» широко використовується в кулінарії. Це рідкісний і досить корисний делікатес для людини. У них міститься велика кількість білків і вітамінів, а вміст жирів в устрицях мінімальний. Також їх збирають через перлини, які утворюються в мантиї. Перламутр, який видобувають з раковин, використовується для виготовлення різних виробів, наприклад гудзиків».

«Форель». Риба форель – справжнє джерело корисних жирів, тому дорого цінується в усьому світі. Риба любить чисті гірські річки та озера, яких так багато у Карпатах. У старій Європі форель могли ловити лише королі та князі, а у Венеції на бенкеті делікатес подавався на спеціальному святковому блюді, і йому відводилося особливе місце на столі».

Матеріали до уроків математики

На уроках математики під час усного рахунку, розв'язування задач, написанні математичних диктантів і закріпленні вивченого матеріалу можна використовувати числові дані, що містять екологічну інформацію. Спираючись на ці дані під час розв'язування задач, можна провести бесіди з елементами прогнозування та пошуків вирішення екологічних проблем людства. Це підвищує і стимулює активність і цікавість дітей до розв'язування арифметичних задач.

Відстань від Землі до Місяця – 384 000 км.

Відстань від Землі до Сонця – 149 500 000 км.

Довжина екватора – 40 000 км.

Період розпаду сміття:

Послід тварин	10–15 днів
Харчові відходи	близько 1 місяця
Газетний папір	1–3 місяці
Листя, насіння, гілочки	3–4 місяці
Дошки з будівництва	10 років
Залізні банки	10 років
Скло більше	1000 років

Цікаві факти:

- Одне велике підприємство викидає в атмосферу 200 т сажі в рік.
- За добу автомобіль викидає в повітря приблизно 20 кг вихлопних газів.
- З 1 кг ганчір'я при переробці отримують 600 м тканини.
- Щоб утворився шар ґрунту товщиною 5 см потрібно 2 тисячі років.

Фотоколаж. Ілюстративний матеріал для обговорення з учнями екології

Diachenko Tetiana, primary school teacher, specialist of the highest qualification category, Radomyshl Lyceum No. 1 named after T.G. Shevchenko, Radomyshl, Zhytomyr region

Mailakh Nataliia, English teacher, specialist of the highest qualification category, methodist, Radomyshl Lyceum No. 1 named after T.G. Shevchenko, Radomyshl, Zhytomyr region

FORMATION OF ENVIRONMENTAL COMPETENCE AND HEALTHY LIFESTYLE OF YOUNGER SCHOOL STUDENTS

Summary.

The study guide is a collection of interesting practical tasks for the comprehensive formation of environmental literacy and a healthy lifestyle as one of the key competencies of education and personality development of a junior high school student. Ecological education is carried out at all stages of personality formation, a certain goal and task are set at each stage, and an appropriate method is selected taking into account age characteristics.

A teacher can develop children's environmental literacy during current lessons or educational hours, thematic or festive events, performing various environmental projects. However, school disciplines have different opportunities for the formation of this competence. Thus, the educational material of the subjects of the natural cycle is more than the discipline of the social and humanitarian profile, which is related to the environment and health. Such disciplines as biology, geography, physics, chemistry, ecology, the basics of health and physical culture are even thematically very close to problems directly related to environmental literacy and healthy living. Therefore, it is much easier to form them in such lessons.

However, it is possible to develop this important competence in schoolchildren during any lessons. The main thing is to single out the most promising topics and determine the correct approach to the presentation of educational material.

What forms of work to choose? This guide contains many effective tools that can be used to build key student competencies. As experience shows, the following will be the most effective in forming environmental literacy and a healthy life: solving environmental puzzles, riddles and crosswords; preparation and presentation of projects on environmental topics; work with visual materials (photos, motivators, videos, mental maps, etc.); preparation of the thematic design of the class; carrying out environmental and local history excursions and promotions.

The authors of the manual aim to share the experience and practical work that elementary school teachers can use in their native language, mathematics, fine arts and English lessons in order to comprehensively form environmental literacy and a healthy lifestyle as one of the key competencies of education and personality education junior schoolboy. It is recommended for use by teachers during the preparation and conducting of lessons in the Ukrainian language, mathematics, visual arts, and English language for students of grades 1-4.

Keywords: environmental literacy; healthy way; ecological culture; key competencies.

Стаття надійшла до редколегії 25 жовтня 2023 року